



STAMBENA JEDINICA

RESIDENTIAL UNIT

Marija Baškalo, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA

Kratak sadržaj – Predmet rada jeste izrada projekta stambene jedinice namenjene jednom korisniku. Proces je zasnovan na epistemologiji i psihologiji arhitekture i ličnosti. Oblikovanje objekta proističe iz individualnog i kolektivnog sećanja arhitekta, njegovih saznanja i samospoznaje. Cilj prostorne organizacije i namene je zadovoljenje ljudskih potreba i pružanje mogućnosti za neprestano usavršavanje čoveka.

Ključne reči: Čovek, um, usavršavanje, sećanje, ljudske potrebe, individualizam

Abstract – The subject of this paper is development of residential unit intended for single resident. The process is based on epistemology and psychology of architecture and personality. Design of the building arises from individual and collective memory of the architect, his cognition and self-cognition. The goal of the space organization and its use are to meet human needs and provide opportunities for incessant man improvement.

Keywords: Man, mind, improvement, memory, human needs, individualism

1. UVOD

Arhitektura svedoči o ljudskom postojanju i čovekovom stvaralaštvu kroz vreme i prostor. Svaki objekat ima psihološki karakter gde svojom formom, kroz vizuelni i emocionalni aspekt, utiče na svest posmatrača. Shodno tome, arhitekta preuzima odgovornost u oblikovanju umnih procesa čoveka, emocionalnog doživljaja i kritičkog mišljenja.

Naučne metode kojima se arhitektura vodi zasnovane su na predhodnim iskustvima i istraživanjima. Analiza prošlosti, na osnovu verbalnih i pisanih artefakata, definiše prostorna rešenja. Objekti različite namene imaju za ulogu zadovoljenje različitih ljudskih potreba što u velikoj meri definiše oblikovanje, organizacija prostora i funkcionisanje celine.

Stambena jedinica, kao najzastupljeniji vid arhitekture, predstavlja osnov za čovekov život i zaštitu od spoljnih uticaja. Ona predstavlja filter i pruža mogućnost svesnog odabira uticajnih faktora na ljudsku svest. Na ovaj način čovek vrši selekciju informacija i društvenih normi kojima želi, odnosno ne želi biti izložen.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio doc. dr Marko Todorov.

U procesu definisanja prostornih i programskih okvira koji oblikuju stambenu jedinicu dolazimo do niza paradigmi nametnutih od strane društva i tradicije. Standardizovana rešenja podređena su vanličnim ciljevima i opšteprihvaćenim načelima. Komponente koje čine objekat za stanovanje, njihova namena i svrha, teže umnožavanju prostora koji su namenjeni zadovoljenju osnovnih potreba.

Predmet rada, kao i sam postupak, zasnovani su na psihološkom identitetu univerzalnog pojedinca sa filozofskog stanovišta. Odbacivanjem opšteprihvaćenih načina organizacije objekta, otvara se mogućnost novog prostornog poretka. Ispituju se mogućnosti redefinisavanja stambene tipologije u kojoj čovek, njegova svest i um, imaju centralni karakter.

2. METODOLOŠKI PROCESI

2.1. Epistemologija projektovanja

Odnos arhitektonske teorije i prakse, u pogledu stvaranja i razmišljanja, podleže mnogim diskusijama zasnovanim na implementaciji ideje u sam objekat. Naučni i umetnički karakter arhitekture ogleda se u samom procesu projektovanja, gde im ona istovremeno pripada i prevazilazi ih.

Epistemologija kao oblast filozofije koja istražuje domene ljudskog saznanja i usmerava svest na sopstveni predmet istraživanja, sledi uspostavljene naučne metode i preispituje nove. Specifičnim usmerenjem istražuje sam koren nastanka i krajnje domene saznanja, sa ciljem otkrivanja istine. Nepostojanje jedinstvenog odgovora na pitanja koja postavlja epistemologija, otvaraju se alternativni pravci promišljanja i razumevanja. Nematerijalni aspekt arhitekture, prevazilazi saznajne kapacitete čoveka zasnovane na naučnom istraživanju i prelazi u domen umetnosti koji oslobađa prostor za kreativnost.

2.2. Psihologija projektovanja

Psihologija proučava mentalne procese i njihovo objektivno pojavljivanje u ljudskom ponašanju. Poput filozofije, bazira se na traganju za istinom, ali je krajnji cilj istraživanja čovek kao jedinstvena ličnost. Svoju metodologiju zasniva na teorijskom i praktičnom radu koji osnovnu primenu ima u analizi promišljanja.

Uticaj na arhitekturu je nedvosmislen u pogledu proučavanja čoveka, jer je upravo čovek početna i završna tačka u projektovanju, njen teoretičar, stvaralac, posmatrač i korisnik.

Instinktivni i emocionalni doživljaj prostora kroz psihološke aspekte ljudske svesti objekat čine vanvremenim, je-

dinstvenim i neponovljivim fenomenom. Sticanje novih iskustava i znanja koji bogate čovekov um šire percepciju i mogućnost sagledavanja i razumevanja arhitektonskog dela.

Psihoanaliza je, prema Erihu Formu, znatno doprinela znanju o čoveku, ali ne i znanju o tome kako čovek treba da živi. Odstupanjem od tradicionalnih formi razmišljanja i oslobađanjem od opšteprihvaćenih standarda, čovek ulazi u domen slobode i otvara mogućnosti razvoja ličnosti.

„Ljudska istorija počinje činom pobune čoveka, što je u isto vreme i početak njegove slobode i razvitka njegovog uma” [1].

3. FAKTORI UTICAJA

3.1. Kolektivno sećanje

Kolektivno sećanje uslovljeno je različitim faktorima poput psiholoških, društvenih i političkih. Pamćenje definiše ličnost, formira je i individualizuje. Svako arhitektonsko delo nosi lični potpis arhitekta, svega što on jeste i što pretenduje da bude.

„Prigovoriće mi se da onom obliku kolektivnog pamćenja kakav je, navodno, istorija oduzimamo onu bezličnost, apstraktnu preciznost i srazmernu jednostavnost upravo zahvaljujući kojima ona postaje okvir na koji bi se moglo osloniti naše individualno pamćenje [2].”

U ovom radu analizirane su forme spomenika kao materijalno svedočanstvo istorije i kolektivnog sećanja srpskog naroda na stradanja u borbi za slobodu. Oni imaju ulogu da opominju na prošle događaje koji su fundament porekla arhitekta i genetskog nasleđa koje nosi u sebi. Sećanje je nematerijalni aspekt ličnosti i svesti koji stvara umetničko delo, a preuzimanjem formi spomenika i njihovom primenom u projektovanju, objekat dobija identitet i istorijsku vrednost.

Na slici 1 su predstavljene forme spomenika koji su uticali na projekat stambene jedinice.



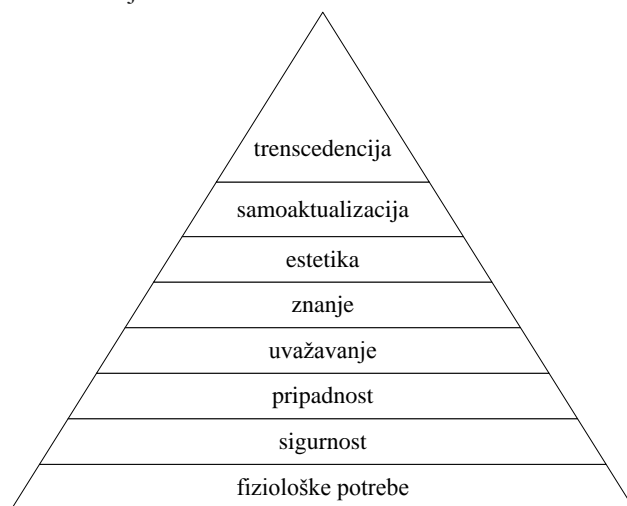
Slika 1. Spomenici

3.2. Hijerarhija ljudskih potreba

Kao model za analizu uzeta je teorija američkog psihologa Abrahama Maslova koji se bavio proučavanjem potreba i motivacije u ljudskom okruženju i savremenom društvu. Hijerarhijski postavljene grupe, koje se često predstavljaju u obliku piramide, prvobitno su svrstane u pet nivoa. Daljim proučavanjem ljudske psihe, Maslov je proširio svoju teoriju na osam grupa prikazanih na slici 2. Prva četiri nivoa predstavljaju potrebe nedostatka koje se odnose na: fiziološke potrebe, potrebe za sigurnošću, pripadanjem i uvažavanjem. Većina stambenih jedinica projektovana je u nameri da zadovolji ove grupe, u manjoj ili većoj meri. One su osnov za normalno funkcionisanje čoveka, a njihovo podmirivanje ne mora biti potpuno kako bi se prešlo na potrebe višeg reda.

Poslednje četiri nivoa predstavljaju potrebe rasta i to su: kognitivne potrebe, estetika, samoaktualizacija i transcencija. Ove grupe su retko zastupljene u stambenoj arhitekturi.

Uvođenjem sadržaja koji bi obezbedili zadovoljenje svih osam grupa potreba, čovek bi imao mogućnost razvoja maksimalnih potencijala u sopstvenom domu. Podmirenjem jedne, javlja se motivacija za ispunjenjem nove potrebe i na taj način čovek teži neprestanom usavršavanju.



Slika 2. Hijerarhija ljudskih potreba

3.3. Individualizam

Individualizam je filozofski pravac razmišljanja i osećanja koji je usmeren na čoveka kao jedinstveno biće. Pojam se u osnovi odnosi na slobodoumnu, samosvesnu i kreativnu ličnost koja uspostavlja sopstveni sistem vrednosti. Talenat ili bilo koji drugi aspekt koji čoveka izdvaja iz mase i udaljava od opšteprihvaćenog standarda, predstavlja određeni vid individualnosti.

Arhitektura ima subjektivnu formu kroz doživljaj prostora koji predstavlja neponovljiv fenomen kao proizvod svesti jedne osobe. Stambena jedinica predstavlja najviši vid individualnosti u projektovanju. Uvođenje namena koje podstiču samostalno usavršavanje omogućava razvoj ličnosti, promišljanja i svesti. Prostor dobija identitet i postoji samo kada čovek boravi u njemu i stvara individualni doživljaj.

„Čovek i prostor se ne mogu razvesti. Prostor nije ni spoljni objekat a ni unutrašnji doživljaj. Mi nemamo čoveka i prostor, odvojene jednog od drugog [3]...”

4. PROJEKTNO REŠENJE

Stambena jedinica ima za zadatak da pruži utočište čoveku i obezbedi uslove za zadovoljenje ljudskih potreba. Usled kompleksnosti ljudskog uma, te potrebe prevazilaze one osnovne i javlja se težnja za ispunjenjem prostora dodatnim sadržajima koji će omogućiti otkrivanje talenata i razvoj korisnikovih potencijala.

Epistemološki pristup projektovanju istražuje korene, mogućnosti i domete stambene jedinice u materijalizovanom obliku, kao i nematerijalne, umetničke domene samog arhitekta.

Psihološki aspekt čoveka kao individualne i neponovljive ličnosti, treba da oformi prostor za slobodno promišljanje.

4.1. Koncept

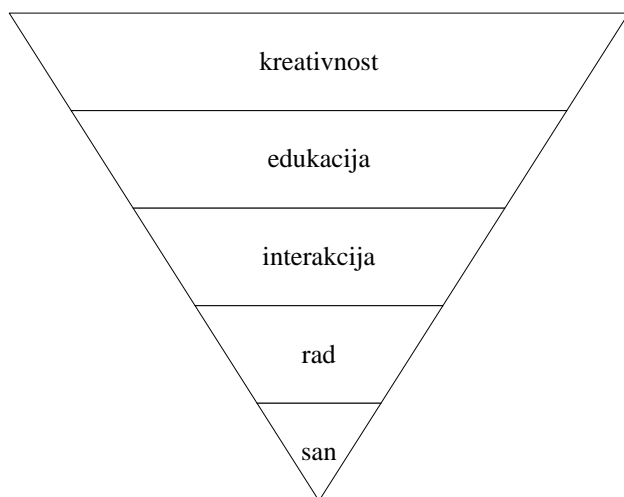
Projekat je zasnovan na čoveku kao osnovnom cilju, čije postojanje je izvor i same arhitekture. Svaki aspekt, od lokacije do oblikovanja i materijalizacije, treba da podstiče slobodu uma, intelektualno usavršavanje, razvoj potencijala i samospoznaju. Visina litice Cliff of Moher na Irskoj obali i hladni okean asociraju na surovost i težinu, dok pogled na Atlantik odaje utisak slobode i nesputanosti.

Oblikovanje i materijalizacija objekta asociraju na spomenike koji su svedočanstvo istorije naroda kojem pripada arhitekta. Dva zakrivljena betonska krila strukture i spiralno bakarno stepenište u enterijeru nose simboliku kolektivnog sećanja.

Piramidalna forma koja se širi ka vrhu podeljena je na pet spratova. Šesti nivo čini prostor bez plafona koji ima ulogu krovne terase. Ograničen sa samo dva bočna zida, koja štite od vetra, odaje utisak slobode. Stambena jedinica namenjena je jednom korisniku kao individualnoj ličnosti koja se razvija nesputana spoljnim društvenim uticajima.

4.2. Prostorno - programska organizacija

Prostornu organizaciju stambene jedinice čine tri vertikalno orijentisana niza prostorija. Prvi niz izvire iz stenovite litice i namenjen je zadovoljenju ljudskih potreba prikazanih na slici 3.



Slika 3. Šematski prikaz organizacije prostora

U drugi niz je smeštena vertikalna komunikacija stepeništem, dok se u trećem nalaze tehničke prostorije, sanitarni čvor, kuhinja i prostorije za odlaganje.

Prostorija na najnižem nivou objekta namenjena je odmoru i ispunjenju potrebe za snom. U osnovi predstavlja pravougaonik sa najmanjim dimenzijama u odnosu na ostale s obzirom da san treba svesti na minimalno trajanje u cilju obezbeđenja vremena za potrebe višeg nivoa.

Prostor za rad organizovan je u vidu radne sobe i obezbeđuje sticanje resursa za život. Prostorija za interakciju čini jedino mesto u objektu na kom je omogućen fizički kontakt sa drugim ljudima.

Organizovana je u vidu prostora za konzumiranje hrane i pića sa niskim stolom i jastucima postavljenim na pod, a na istom nivou je povezana sa kuhinjom. Iako zadovoljava fiziološke potrebe, njega osnovna funkcija je razmena mišljenja i neposredna komunikacija među ljudima uz ritual obedovanja.

Prostor namenjen edukaciji sadrži veliki broj polica za smeštanje edukativnog sadržaja i služi intelektualnom bogaćenju i sticanju znanja i iskustava koja su drugi iskusili i zapisali.

Kreativni prostor zauzima najveću površinu u objektu i podrazumeva usavršavanje, otkrivanje talenata i podsticanje čovekovih potencijala.

Prvi vertikalni niz prostorija povezan je sa stepenišnim prostorom pomerljivom zavesom kao jedinom barijerom. Odustvo prolaza u vidu vrata omogućava nesmetan tok misli i neprekinute umne procese pri obradi informacija i znanja usvojenih u određenim prostorijama.

Prirodno svetlo obezbeđuju veliki prozori na čelu objekta koji pružaju pogled na okean.

Veštačko osvetljenje čini veliki broj malih sijalica koje su ugrađene u nivou plafona. Nameštaj je uglavnom sveden i namenski postavljen kao alat za obavljanje određene aktivnosti.

Prostor za razvoj kreativnosti opremljen je muzičkim instrumentima i drugim sadržajima iz polja umetnosti.

Ulaz u strukturu, koji čini dugo jednokrako stepenište, gotovo je neprimetan sa kopna. Nivoi objekta sa svim sadržajima koji su smešteni u prvi niz, jasno su sagledivi iz orijentacije okeana. Betonska krila koja izvire iz litice, obuhvataju ove prostorije dajući im orijentaciju kao što je prikazano na slici 4.

5. ZAKLJUČAK

Arhitektonsko delo proizvod je teorije i prakse, pri čemu teorija obuhvata načela zasnovana na naučnim i iskustvenim činjenicama, dok praksa ima nematerijalni karakter i proizvod je umnih promišljanja arhitekta. Svako delo predstavlja lični potpis projektanta i neodvojivo je od psiholoških aspekata njegove ličnosti koji proističu iz individualnog i kolektivnog sećanja.

Stambena jedinica prožeta je prostorijama koje omogućavaju intelektualni napredak, razvoj kreativnosti, stvaranje umetnosti i novih razmišljanja. Autentičan ambijent pruža osećaj slobode i nesputanosti.

Objekat postaje alat za otkrivanje talenata i razvoj potencijala korisnika, a sve u cilju motivacije za ostvarenjem potreba samo-transcendencije, kao najuzvišenijeg nivoa ljudskog razvoja koji prevazilazi lično.

6. LITERATURA

- [1] Erih Form, „*Psihologija i religija*”, Nova knjiga, Beograd - Podgorica, 2016.
- [2] Maurice Halbwachs, *The Collective Memory*, *2. Historical Memory and Collective Memory*, <http://marcuse.faculty.history.ucsb.edu/classes/201/articles/80HalbwachsCollMemChap2.pdf> (pristupljeno u maju 2020.)
- [3] <https://kultivisise.rs/martin-hajdeger-arhitektura/> (pristupljeno u maju 2020.)

Kratka biografija:



Marija Baškalo rođena je u Travniku 1991. god. Diplomski rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitektura i urbanizam odbranila je 2018. godine. Master rad na istom fakultetu brani u julu 2020. godine.